

עידן

דע אר
אלקן אכד
ועבדהו

פטרון מערכת דעהו:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
זו' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי' ע"ה

גליון קנג - פרשת תולדות - שנת תשפ"ד

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

משנת החסידות

שיעורים בספר התניא פרק נ
שיעור קי - א (פרשת בא תשס"ב)

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

**אנו צאנק
ואתה רוענו:
לגלות לב הומה
ומשתוקק להשי"ת**

עמוד ה'

עמודיהם

שלשה:

ביאור בענין

שלשה

עמודים

שעליהם עומד

כל העולם

א. המשלשים בשלוש קדושות: שלשה אופני גילויי אלוקות המעמידים את כל הבריאה

זהו כסף ונחושת' רומזים לשלש מידות חג"ת שהם עיקר קומת הקדושה | הם מכוונים לשלשה עמודי העולם 'תורה עבודה וגמילות חסדים' | שלשת האבות הק' הן הן המרכבה, כיון שהמשיכו את עיקר הקדושה בשלוש קדושות אלו | בביהמ"ק נכללו שמים וארץ, כי שם התקיימה תכלית כוונת הבריאה | פגמי הבריאה גורמים שאלוקות תאיר רק במקדש | כהנים לויים וישראלים, שלש רגלים, ושלשת בתי המקדש מכוונים לשלשת מידות האבות הק' | גם בסט"א יש שלש קליפות 'בבל, מדי ופרס, ויון', המתנגדים לשלשת הקדושות הנ"ל

ב. על פי מידותינו: עיקר קיום העולמות מכח האלוקות שבתוך המידות

עיקר קיום העולמות היא ע"י מידות אלוקות | רק ה'אדם' שיש בו חלק אלוקי ממעל יכול להשרות שכונה בעולם | העבודה בביהמ"ק ע"פ מידות אלוקות, ולכן היא כוללת כל הבריאה | 'זה א-לי ואנוהו' - מלשון 'אני והוא', ו'אבני ליה מקדשא' | שורש הי"ג מידות של השי"ת הוא בחי' 'א-ל', ולכן גם האדם המתדמה להקב"ה צריך שמידותיו תהיינה בבחי' 'א-ל' | דבר זה מתגלה בעיקרו בביהמ"ק | כשאדם מתדמה ליוצרו בשלימות, נעשה הוא בעצמו כביהמ"ק

ג. אות ברית הוא לעולם: אות הקשת כולל בתוכו ג' גוונים כנגד הג' מידות

הקשת כוללת ג' גוונים כנגד האבות הק' | במבול בטלו המתנגדים לקדושות חג"ת, ולכן התחדש אז קיום נצחי לעולמות | בנח ותיבתו נכללו שלש הקדושות, ומכח זה ניצולו מהמבול | שלשת בני נח כנגד שלשת האבות | שבעת הקשת - שתתחיל להתגלות קדושת האבות הק' | 'קשת' בגוונים נהירין רומז לשלימות מדרגת עמודי העולם, ואזי אפשר לצפות לרגלי משיח | ביאור בענין אאע"ה שרדף עם 'שי"ח' עבדים כדי להציל את מדת המלכות

א.

המשלשים בשלוש קדושות: שלשה אופני גילויי אלוקות המעמידים את כל הבריאה

וכדרך שהינם מכוונים נגד הרגליים היוצאים לבר מגופא. וכן הדבר לגבי המדה האחרונה, מידת המלכות, שהיא ג"כ נחשבת רק כמו הכללות של כל הספירות, ואילו היא כשלעצמה איננה מציאות נוספת, ע"ד 'לית לה מגרמה כלום' (ע"פ זוה"ק ח"א קפא. ועוד). הרי נמצא שבאופן כללי יש לומר שאין בעולם אלא שלשה קוין 'חסד גבורה ותפארת', והם בלבד כוללים את כל הבריאה שנבראה בו' ימי בראשית.

קיום העולם ע"י שלשה דברים המכוונים לשלשת המידות חג"ת

ואם כן שפיר אמרה המשנה 'על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים', ששלשה אלו הם כנגד שלש המידות הראשונות הכוללים את כולם. 'תורה' הוא כנגד מדת התפארת - שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם (ע"פ אבות פ"ב מ"א), ועד"ז אמרו חז"ל (ברכות נח.) 'התפארת זו מתן תורה', שהיא יופי ושלימות הבריאה. 'עבודה' - שעניינה ההתעוררות מלמטה וכח מסירות נפש - מכוון למדת הגבורה. ו'גמילות חסדים' - כנגד אברהם אבינו, שורש מדת החסד בעולם, כי אכן מהות כל הבריאה, וממילא גם עמידתה וקיומה, היא ע"פ שלשה אלו המכוונים לשלש המידות הראשונות שהינם עצם כל מציאות הבריאה.

בריאת העולם בשבעה ימים מורה שמהות עוה"ז היא במדרגת שבעת המידות

ולכן נמי ברא השי"ת את הבריאה במשך זמן של 'שבעת ימי בראשית', ונודע ששבעת ימים הללו הם כנגד שבעת המידות העליונות חג"ת נה"ם, שבכל יום ויום מאיר ביותר מדה אחת מ' המידות, כגון ביום הראשון מאיר מדת החסד, וביום שני מדת הגבורה וכו'. ומה שמעשה בראשית נמשכה לשבעת ימים המכוונים לשבע הספירות, מורה שעצם הבריאה ומהותה היא מקום של ז' המידות, וכל הנהגתה וקיומה היא ע"פ מידות האלו. [וכן כתב האריז"ל שמדרגת העולם הזה אינה אלא מקום של ז' מידות, ואילו שאר הספירות העליונות, שהם שלשת המוחין 'כתר חכמה ובינה', הינם למעלה ממצב העולם שלפנינו, ונחשבים כמו 'תוספת' לעצם הבריאה, ומהותם האמיתית תתגלה רק לעתיד לבוא בעולם הבא].

שלש הראשונות - חג"ת - כוללות כל המידות

והנה בעצם שבעת הספירות התחתונות נודע ג"כ שעיקרם הם שלשת הראשונות בלבד - חסד גבורה ותפארת. שהרי מידות נה"י (-נצח חוד יסוד) אינם אלא המשך לשלשת הספירות שעליהם, וכל מהותם אינה אלא לגלות את המידות שעליהם לחוץ,

המשכן בעיקר נעשה מ'זהב כסף ונחושת' שהם עיקר קומת הקדושה

בגליון הקודם דיברנו בענין מה שמצינו במשכן ובמקדש שעיקר יופי בניינם וכליהם היה משלשת המינים הללו; זהב וכסף ונחושת, שהם כנגד שלשת המידות הראשונות משבעת המידות; חסד גבורה ותפארת. ואמרנו שמה שבנין המשכן ובית המקדש היה בעיקר משלשה אלו, רומז לכך שלשת העבודות הנמשכות מהמידות הללו הם הם עמודי העולם והיסודות העיקריים בבנין קומת הקדושה ובהמשכת אלוקותו ויתברך בתחתונים. ונבוא עתה לבאר הדברים ביתר הרחבה בעז"ה.

עיקר המשכת אלוקות בתחתונים ע"י 'תורה עבודה וגמילות חסדים'

דהנה איתא במשנה (אבות פ"א מ"ב) 'על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים'. והכוונה בזה לומר, שעיקר עמידת העולם וקיומו נקבע בכח שלשה עניינים אלו, כי הקב"ה קבע בעולמו אשר ברא, ששלשה אופני הארת אלוקות וגילוי אור אין סוף ב"ה הנמשכים משלשה דברים הללו - תורה עבודה וגמ"ח, הם עיקריים ויסודיים בכל הבריאה, והם הממשיכים את עיקר השראת השכינה בתחתונים, ועליהם מתקיים העולם.

כמו שכללות העולם כולו עומד על שלשה דברים אלו, תורה עבודה וגמ"ח, הנמשכים משלשת המידות 'חסד גבורה ותפארת' כנ"ל. הנה כדרך הזה ממש צריך להיות במשכן ובמקדש – הכוללים את כל הבריאה, שגם המה מתקיימים ועומדים על שלש דרגות אלו, ולכן עיקר בניינם נעשה מן הזהב והכסף והנחושת, להורות על עניינם הפנימי, שהם שלשה עמודי העולם שקיימו את המשכן ואת הבריאה כולה.

האבות הק' המשיכו את עיקר הקדושה בענין שלשה עמודי העולם

ועל כך אמרו חז"ל (בר"ר פמ"ו, ו) 'האבות הן הן המרכבה', כיוון בזה לומר שהאבות הק' המשיכו את עיקר השראת השכינה בעולם, והיו הם מרכבה לגילוי שכינתו יתברך בתכלית השלימות. וזה ע"י שפתחו את שערי עבודת ה' בענין שלשה עמודי העולם אלו 'תורה עבודה וגמילות חסדים' - שנגד מידות חסד גבורה ותפארת, שהם עיקריים ויסודיים בהמשכת אור אין סוף ב"ה בבריאה, וכדרך שאמרו ז"ל (ברכות טז): 'אין קורין אבות אלא לשלשה', כלומר שלשלת המידות של אבותינו הקדושים הם כמו אבות, וכל שאר העבודות נחשבות כמו תולדות בלבד אליהם. וע"י שהשלימו האבות הק' עצמם בעבודות אלו להשי"ת, נעשו הם מרכבה אלו יתברך להמשיך אור אלוקות בעולם בשלימות.

בביהמ"ק נכללו שמים וארץ, כי שם התקיימה כוונת הבריאה

והנה כענין הזה ממש היה גם בבנין המשכן ובבית המקדש, שכל עצמם היו מעין כל הבריאה כולה, ומקור ומרכז לכל הקדושה העליונה השורה בעולם כולו, וכמו שאמרו חז"ל (שם נה). 'ודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, רמזו בזה שבניית המשכן היה מעין התהוות שמים וארץ, כי בה נכללו שמים וארץ וכל הבריאה כולה. וזה מפני ששם התקיימה תכלית כוונת הבריאה שהיא לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, ובה האירה התגלות אלוקות והודו יתברך במלוא זיוו והדרו כפי שעלה במחשבת הרצון העליון. והלא עיקר קיום העולמות הוא מצד שבהם מתגלה אלוקות - שהרי זהו כל תכליתם באמרו, וא"כ המקום שבו מתקיים דבר זה בשלימות, הרי הוא כולל כל הבריאה כולה.

הפגם בכללות הבריאה גורם שאלוקות תאיר רק במקדש

[ובאמת תכלית הבריאה היא שימלא כבוד ה' את כל הארץ ממש, ושכל היצור כולה תהיה מרכבה לגילוי כבודו ית'. אלא שלאחר שנפגמה כללות הבריאה בחטא עץ הדעת ובשאר חטאים שבמשך הדורות, עד שמצב העולם כעת מעלים ומסתיר על אלוקות, לכן התמצמה גילוי אורו ית' להאיר רק במקום הנבחר והמקודש מימות עולם, שכבר נתברר וניטרה מכל זוהמות וחטאי הבריאה, ושם בלבד יאיר אור אלוקות בהתגלות רב כפי שהיה רצונו ית' בראשית היצירה, עד שנוכה במהרה לאור חדש שתאיר על ציון, שאזי תבוא כל הבריאה אל תיקונה והודככותה מפגמיה, ואזי יראו כל בשר גילוי כבודו בלי שום הסתר וצמצום].

שלוש המינים שהיו במשכן רמז לשלושת מעמדי הבריאה

ועל פי זה יובן היטב מדוע היה עיקר חשיבות המשכן וכליו משלשת המינים 'זהב כסף ונחושת' דייקא. כי כמו שכללות העולם כולו עומד על שלשה דברים אלו, תורה עבודה וגמ"ח, הנמשכים משלשת המידות 'חסד

גבורה ותפארת' כנ"ל, וכטעם המבואר לעיל שהוא מפני שלשה אלו הם עיקר המשכת אלוקות בעולם, וזהו עיקר כח קיומו והעמדתו. הנה כדרך הזה ממש צריך להיות במשכן ובמקדש - הכוללים את כל הבריאה, שגם המה מתקיימים ועומדים על שלש דרגות אלו, ולכן עיקר בניינם נעשה מן הזהב והכסף והנחושת, להורות על עניינם הפנימי, שהם שלשה עמודי העולם שקיימו את המשכן ואת כל הבריאה הנכללת בו.

'המינים' בעבודתם, לויים' בדוכנם, ו'ישראל' במעמדם

ולגודל חשיבות ענין זה, מצינו שגם דברים נוספים שהיו בביהמ"ק באו להדגיש את שלשת המדרגות הללו שהתקיימו בו. וכגון מה שאומרים 'כהן בעבודתו, לוי בדוכנו, וישראל במעמדו', שהם ג"כ לעומת שלשת הספירות הנ"ל, 'כהן' מכון לצד החסד, 'לוי' שייך לקו הגבורה, ו'ישראל' כנגד מדת התפארת, כטעם 'תפארת ישראל' (איכה ב, א). הרי שגם בעבודה הנעשית בביהמ"ק נכללו שלש בחינות אלו, שהם עמודי העולם הממשיכים גילוי אלוקות בבריאה ומקיימים אותה תדיר.

העליה לרגל במועדים - לקבל מהאורות של האבות הק' המתגלות בביהמ"ק

ועוד יש גילוי לשלשת המידות האלו במקום המקדש, גם בבחינת הזמן, והוא מה שנצטוונו לעלות לרגל שלש פעמים בשנה בימינו הרגלים שנתקנו כנגד שלושת האבות כנודע מדברי הטור ('או"ח סי' תי"ז), והיינו שבשלשה זמנים אלו עלו כל ישראל ליראות לה' במקום המקדש - ששמה מאיר אור אלוקות בשלימות, כדי לקבל ולהתעורר מהאורות הגבוהים שהמשיכו האבות הק' בעבודתם השלימה לה', ולידע איך לעבוד את השי"ת בשלש עבודות הללו, שעל ידם מאירה ובאה כללות הארת אור א"ס בעולם, המתגלה ביותר ובעיקר במקום המקדש כנ"ל.

שלשת בתי המקדש 'הר שדה ובית' כנגד שלשת האבות הק'

ובאופן כללי יותר, נודע ששלש בתי המקדש הינם כנגד שלשת האבות. ודבר זה מבואר ע"פ דאיאת בגמ' (פסחים פח). 'אמר רבי אלעזר מאי דכתיב (ישעיה ב, ג) והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב, אלקי יעקב ולא אלקי אברהם ויצחק, אלא לא אברהם שכתוב בו הר, שנאמר (בראשית כב, יד) אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב בו שדה שנאמר (שם כד, סג) ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו בית שנאמר (שם כח, יט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל'.

ובספספ"ק פירשו בזה, ששלשה כינויים אלו 'הר שדה ובית' הם כנגד שלשת בתי המקדש. כי שני בתי הראשונים הינם כנגד אברהם ויצחק - שקראום 'הר' ו'שדה', ואילו לא היו עדיין במדרגה הנרצית והשלימה של 'בית המקדש' (וזה"ק ח"ו רכא); מפני שהבריאה

עדיין לא היתה ראויה לקבל את האור הנעלה והנשגב של 'בית המקדש' (ואכאמל"ב), ולכן חרבו לבסוף. ואילו בית המקדש השלישי הוא 'בית אלקי יעקב', מדת האמת, כמ"ש (מכה ז, כ) 'תתן אמת ליעקב', והוא קראו 'בית' - מלשון קביעות וקיום, כטעם 'קושטא קאי' (שבת קד), וע"ד שאמרו (תענית ה') 'עקב אבינו לא מת', ולכן קבד. השלישי הוא הבית השלם שיעמוד נכון ונשא במהרה בימינו ויתקיים לעד.

כסט"א יש שלש קליפות נגד שלשת הקדושות הנ"ל

והנה כמו שבביהמ"ק מתגלים שלושה עמודי עולם הנ"ל, ענין 'זהב כסף ונחושת', הנה כמו כן מתגברים לעומתה הסט"א והקליפות בשלש דרגות האלו, והם שלשת המלכויות המבטלות את ענין בית המקדש, ונמשלו בחלומי של נבוכדנצר (דניאל פרק ב') במראות של זהב כסף ונחושת.

'זהב' מלכות בכל - בחי' גבורה דקליפה

כי את מה שראה נבוכדנצר ש'ראשה די דהב טב' (-ראשו של הצלם היה עשוי מזהב טוב), פתר לו דניאל 'אנת הוא ראשה די דהב' (-אתה הוא הראש של זהב), וכלומר שמלכות בכל נדמית לזהב, המורה לצד הדין והגבורה, כי אכן נבוכדנצר הרשע התנהג בגבורות ורשעות עד מאד, ועל כן שורש מלכותו הוא בענין הגבורות, בחי' גבורה דקליפה.

'כסף' כנגד מדי ופרס, חסד דקליפה

ומה שראה בחלומי 'ד'רעהו די כסף' (-זרועות של כסף) הוא משל למלכות מדי ופרס, שהם היו מלכויות של חסד, שלא היו מתנהגים בעזות ורשעות, אלא היו בעלי בשר ורודפי התאות והזנות, וכמבואר בחז"ל (מגילה יא). שהיו 'אוכלין ושותין כדוב, ומסורבלים בשר כדוב' וכו', בחי' חסד דקליפה, המכונה במין הכסף - צד האהבה והחסד.

[ומה שקדמה למכות בכל - הנמשלת לזהב, למלכות מדי ופרס - מין הכסף, היא מפני שאצל הסט"א באה ההנהגה היפך ממה שהיא בצד הקדושה, ושם מדת הגבורה קודמת לקו החסד והאהבה, ולכן שלטו מלכות בכל על ישראל קודם למלכי פרס ומדי].

'נחושת' מכון למלכות יון, תפארת דקליפה

ואת המלכות השלישית שראה נבוכדנצר במראה 'מעוה וירכתה די נְחֹשֶׁת' (-בטנו וירכותיו של נחושת), מורה למלכות יון, בחי' תפארת דקליפה, כמו שהתבטאו עליה חז"ל (מגילה ט:): 'פיותו של יפת', שהוא מראה הנחושת, המתגבר לעומת דרגת 'תפארת ישראל' כנודע. [וע"ד הרמז רָמוּ בזה בספספ"ק בני יששכר (מאמרי כסלו טבת ד, יז ועוד) שתיבת 'יון' בחשבון 'ן רבתי פעולה ת"ש' הוא בנימטריא תשי"ל, העולה כמספר שני העולים 'נחש' - כנגד דבר נוק' דקליפה. ונחש הרי שייך לנחושת, כטעם 'נחש נחושת' (במדבר כא, ט) וברש"י שם בשם המדרש). הרי שמלכות יון מקושר עם מין הנחושת].

ב.

על פי מידותיו: קיום העולמות מכח האלוקות שבתוך המידות

בלתי לה' לבדו, וע"י עבודתו השלימה בשלשה עניינים הנזכרים, יזכה להמשיך גילוי אלוקות בעולם, כי עיקר השראת השכינה באה מכח דרגות אלוקות המתגלה במידות האלו המקיימים את העולם.

העבודה בביהמ"ק ע"פ מידות אלוקות, ולכן היא כוללת כל הבריאה

וזהו עומק הטעם במה שאמרנו שבית המקדש הוא המקור לכל העולמות כולם, ובו מתקיימת עיקר כוונת הבריאה. וכל זאת מפני שבמקום ההוא מתגלה חלק האלוקות שבאדם, ושם עבדו את השי"ת במידות נעלות ומרוממות כפי שראוי לחלק אלוך ממעל לעבוד את בוראו. והנה מכח העבודה האלוקית המתקיימת שם, משייכים את עיקר השראת השכינה בעולם, כי כאמור

בלבד, אלא תהיה מדה נעלה ומרוממת, שתאיר אלוקות בתוך המידה, ויתראה בה שהיא ענין אלוקי הנמשכת מאור העליון, ועל מידות כאלו הבאים בדרגה מרוממת כזו - רצה הבורא ב"ה שיתקיים העולם ומלואו.

'האדם' בלבד - שהוא חלק אלוך ממועל - יכול להמשיך השראת השכינה בעולם

ולפיכך מסר הקב"ה את קיום הבריאה כולה ביד האדם - שיש בו חלק אלוך ממועל, וכל מהותו היא 'אדמה לעליון', שעליו לקיים את כל העולמות בכח עבודתו בשלשה עמודי העולם כנוכח. וזה כי מאחר שהאדם הוא נברא נעלה הרומה לאלוקות יתברך, וכל מידותיו הם אלוקיים, לכן על ידו וקרא יתקיימו העולמות כולם. והיינו שע"י זיכוך מידותיו עד שיהיו משועבדים

עיקר קיום העולמות היא מכח האלוקות שגנוז במידות

והנה יש עומק נוסף בענין הזה שנתבאר שבביהמ"ק מתגלות שלש בחינות אלו כיון שהיא כוללת את כל הבריאה. והוא, כי אמרנו לעיל שעצם הבריאה נחשב כמקום שליטת 'מידות' [שהם באופן כללי שלש המידות חג"ת - הכוללים את שאר המידות], והם מעמידים את העולם כולו.

אך באמת הכוונה העליונה היא שמידות אלו לא יהיו סתם מידות גרידא, מידות טבעיים ואנושיים המתנהגים ע"פ הטבע ושכל הפשוט, אלא עיקר קיום העולם הוא מכח האלוקות שישנם בעצם המידות. והיינו כי כל המידות יכולים להתעלות להיות אלוקות [געטליך], וכגון שמדת החסד שבבריאה לא תהא מדה טבעית וחיצונית

כל עצם הבריאה שמהותה היא מידות העליונות, היא דוקא מידות אלוקות ונעלות, ודבר זה מתקיים בעיקרו בבית המקדש.

ז'ה א-לי ואנוהו - מלשון 'אני והוא', ו'אבני ליה מקדשא'

ובזה יש לבאר הקשר בין שני הפירושים שנאמרו בפסוק (שמות טו, ב) **ז'ה א-לי ואנוהו**. דהנה חז"ל (שבת קלג: וברש"י) פירשו בו מלשון **אני והוא**, ואמרו 'אבא שאול אמר, ואנוהו - הו דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום'. ואילו התרגום אונקלוס פירש בזה מלשון **נוה'** - 'אבני ליה מקדשא'. ולכאורה נראים המה כשתי דרשות נפרדות, אך לפי האמור 'בואר היטב ששני הפירושים עולים יחד בקנה אחד.

שורש ה"ג מידות של השי"ת הוא בחי' א-ל'

כי הנה כתב האר"י ז"ל שה"ג מידות של רחמים, שהם המידות העליונות של הקב"ה כביכול, מתחילות במידת **א-ל'**, **א-ל רחום** וחנון ארך אפים' וגו'. והדבר הזה תמוה לכאורה, שהרי מה מידת רחמים היא תיבת **א-ל'**. אלא עומק רב יש בדבר, לומר לך **שמידות הרחמים והתנינה וכו'** של השי"ת אינן **סתם מידות טובות גרידא**, אלא כולן נכללים בדרגת **א-ל'**, כלומר שהן מידות אלוקות,

כי מידת הרחמים שלמעלה איננה 'רחום' לחוד, אלא היא **א-ל רחום**, וכן מידת חנון של הבורא ב"ה היא **א-ל חנון** וכו', כי האלוקות של השי"ת הוא השורש לכולן.

גם האדם המתדמה להקב"ה צריך שמידותיו תהיינה בבחי' א-ל'

וכמו כן האדם המתדמה לבורא במידות האלו, וכדברי חז"ל הנ"ל 'הוי דומה לו', צריך להיות ג"כ באופן זה. והיינו שעל האדם לתקן ולזכך את מידותיו עד שלא יהיו **סתם מידות טובות גרידא**, רחום וחנון וכו' בלבד, אלא כל מידותיו יהיו נעלים ומרוממים ואלוקיים, וכמו שהם אצלו ית', בדרגת **א-ל רחום** וכו', ובאופן כזה לחוד הוא מתדמה ליוצרו באמת, ומקיים בשלימות 'הוי דומה לו'.

עיקר קיום 'הוי דומה לו' הוא במקום המקדש

וכבר אמור לעיל, שהמקום שבו מתעלות מידות האדם להיות אלוקות, הוא בית המקדש, ששם שורה השכינה הק', ובמקום ההוא זוכה האדם ביותר להתדמות להשי"ת ולהיות מרכבה לבוראו ית'.

ולפי זה עולות היטב שתי הדרשות הנ"ל בפסוק **ז'ה א-לי ואנוהו'** ביהוד ומקושרות המה זו לזו. כי אכן 'שלימות קיום ה'אני והוא' - 'הוי דומה לו' שדרשו חז"ל,

ג.

הוא כפי שהוא מתקיים במקום המקדש דייקא, ששמה האדם מתדמה ביותר לקונו, ומקיים את ה'מה הוא רחום אף אתה היה רחום' וכו' בצורתו הנכונה, בדרגה של **א-ל** וזהו **ז'ה א-לי** דוקא. וזהו שפירש בו התרגום 'אבני ליה מקדשא', כי שם יוכל להיות 'אני והוא' כנכון.

כאשר האדם מתדמה ליוצרו בשלימות, נעשה הוא בעצמו כמו ביהמ"ק

וביתר עומק מתבאר הקשר בין שני הפירושים הנ"ל, לומר לך, שכאשר הנברא מדמה עצמו ליוצרו, ומקיים את 'הוי דומה לו' בשלימות, בבחי' **א-ל רחום**, **א-ל חנון** וכו', אזי נתקדש הוא במאד מאד, עד שהוא בעצמו נעשה כמו בית המקדש ומקום ראוי שתשכון עליו השכינה הק', ע"ד שפי' האלשיך הק' (תורת משה שמות לא, יג) בפסוק 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' - בתוכו לא נאמר אלא **בתוכם**, בתוך כל אחד ואחד, כי עיקר היכל ה' והשראת השכינה הוא על האדם, עיי"ש. וזהו עומק השייכות בין שני הביאורים על תיבת 'ואנוהו' הנ"ל, שכאשר האדם זוכה להיות 'אדמה לעליון' באמת, הרי הוא מקיים את ה'אבני ליה מקדשא' בעצמו ממש, ונעשה הוא מרכבה להשי"ת כמו בבית המקדש.

אות ברית הוא לעולם: הקשת כולל בתוכו ג' גוונים כנגד הג' מידות

אות הברית של הקשת כולל שלשה גוונים כנגד שלשת האבות הק'

והנה ע"פ הדברים האלה יובן ענין הקשת שהעמידה הקב"ה לברית עם נח ועם הבריה כולה על כך שיתקיים העולם, ולא יהיה עוד מבול על הארץ לשחת כל בשר. ולאות על קיום כריתת ברית זו קבע הקב"ה את הקשת בענן, להיות לאות ברית בינו ובין כל בשר אשר על הארץ, שמעתה לא יהיה עוד חורבן והשחתה לעולם. והטעם שאות הברית נקבע בקשת דייקא, הוא מכיון שהקשת כלולה משלשה גוונים, המרמזים לשלשת המידות השורשיות הנ"ל, עמודי העולם, המקיימים אותו תמיד, נמצא עצמם גווני הקשת מורים על עמידת העולמות וקיומם. והיינו, שקבע הקב"ה שמכח המידות של הקשת שהם כנגד שלשת המדרגות של עבודת האבות הק', תתקיים הבריה לעולם, כי הם הם המעמידים אותה על יסוד איתן.

במבול בטלו המתנגדים לקדושות אלו, ולכן התחדש אז קיום נצחי לעולמות

והטעם שאחרי המבול דוקא הועמדה אות הקשת הזאת, שהיא כריתת בריתו של השי"ת שלא יהיה עוד חורבן העולם מכח גודל המשכת האלוקות בשלושת המדרגות הכלליות הנ"ל המקיימות את העולם תמיד, הוא מפני שנשעת המבול הבידול והשליך הקב"ה את כל רשעי עולם והקליפות שהתנגדו והגיבירו כח לעומת שלשת הקדושות האלו, ובעת ההיא נטע הקב"ה את שלשת המדרגות האלו בתוך הבריה, שמעתה לא יופרדו המה ממנה, אלא יתקיימו בה לעולם, [ונרמז בתיבת 'מבול' העולה כמספר ג' פעמים 'הוי"ה', המרמזים לשלושת האבות ומדרגתם כנודע]. ומכח זה הועמד אז אות ברית וקיום נצחי לכל העולמות, ששוב לא יהא עוד חורבן ומבול לעולם, אלא תמיד יתקיים מכח מדרגת הקשת' שהציב בו השי"ת.

בנה ותיבתו נכללו שלש הקדושות, ומכח זה ניצולו מהמבול

ובאמת, שורש קדושות האלו היו כלולים גם בנח עצמו, ורק מכח זה ניצלו הוא ובניו ממי המבול. וביותר, שכל השתכללות וקיום העולמות לאחר המבול בא רק מכח מידות האלו שנכללו בו, שעל ידם נתקיים בתיבה בשעת המבול, ונשארו הוא ובניו לפליטה גדולה לכל הבריה. ובהכרח כן הדבר, שהרי מכיון שכל העולם היה אז חרב לגמרי, ולא נשארה בבריה כי אם תיבת נח, נמצא שהיא היתה כלולה מכל הבריה, כי כל העולם

הצטמצם ונכלל בתוך התיבה, והיא היתה במקום כל הבריה כולה. והרי מאחר שעל שלשה דברים העולם עומד, על כרחך שגם תיבת נח לא התקיימה כי אם עליהם. וכן נודע שהתיבה היתה ראשית התנוצצות של קדושת המקדש שכאמור לעיל נכללה בו כל הבריה כולה, ובה שרתה קדושה מעין קדושת בית המקדש (ראה בר"ר פ"א, ט), ושלישת הקדושות המקיימות אותה. הרי שקיומו של נח ותיבתו נמשך מכח שהיו טמונים בתוכו קדושות האלו של האבות הק'.

שלשת בני נח כנגד שלשת האבות

ושלש מדרגות האלו שנכללו בנח, הם הם שלשת הבנים שהוליד, שם חם ויפת, שנודע שהם כנגד שלשה האבות. שם - כנגד צד החסד, מדת אברהם אבינו ע"ה, וכמו כן היה הוא כהן - בחי' חסד, כמ"ש (בראשית יד, יח) 'והוא כהן ל-אל עליון', ומסר את הכהונה לאאע"ה (כמ"ר פ"ד, ו), עד שנקרא גם הוא בשם כהן, כנאמר (גהלים קי, ד) 'אתה כהן לעולם'. חם - רומן לחמימות וגבורה, כנגד יצחק אבינו שורש מדת הדין (ולכן היה בו אחיזה מהס"א, י' לגבורה יש תמיד יניקה מצד הדינים והגבורות). יפת - מלשון יופי ותפארת, מרמז לדרגת יעקב אבינו, תפארת ישראל.

וכמו כן ראשי התיבות של שלשת בני נח היא 'שיח', שעולה כמנין ג' פעמים 'ק', רומן לשלושת הקיים, ימין שמאל ואמצע, שהם מהות שלשה בנים אלו.

ושלשה אלו נרמזו בג' פעמים שהוזכר השם 'נח' בראש הפרשה (שם ו, ט-ט): אלה תולדות נח, נח איש צדיק, וילד נח שלשה בנים, כי שורש קדושת האבות הק' היתה גנוזה בו, וממנה היה קיומו ועמידתו בשעת המבול.

אות ברית הקשת - שהתחיל התגלות קדושת האבות הק'

וכמו כן אחר המבול הציב הקב"ה את אות הקשת בעולם, ושלישת הגוונים שבה מורים על כך שפנימיות השבועה הזו היא שנכרתה ברית עם הבריה שיתגלו בה נשמות האבות הק', ומעתה יתחיל ראשית התנוצצות אורם וקדושתם, ומכותם יעמדו ויתקיימו העולמות לבלתי ימוטו לעולם.

קשת' בגוונים נהירין רומז לשלימות מדרגת עמודי העולם, ואזי אפשר לצפות לרגלי משיח

והנה איתא בזה"ק (ח"א ע"ב): בענין הקשת, וז"ל: 'לא תצפה לרגלי דמשיחא עד דיתחזי האי קשת בעלמא מתקשטא בגוונים נהירין ואתנהיר לעלמא, וכדין צפי ליה למשיח'. ועניינו מתבאר ע"פ האמור.

נקודות:

מאחר שהאדם הוא נברא נעלה הדומה לאלוקיו יתברך, וכל מידותיו הם אלוקיים, לכן על ידו דוקא יתקיימו העולמות כולם. והיינו שע"י זיכון מידותיו עד שיהיו משועבדים בלתי לה' לבדו, וע"י עבודתו השלימה בשלשה עניינים הנזכרים, יזכה להמשיך גילוי אלוקות בעולם, כי עיקר השראת השכינה באה מכח דרגות אלוקות המתגלה במידות האלו המקיימים את העולם

~

ובהכרח כן הדבר, שהרי מכיון שכל העולם היה אז חרב לגמרי, ולא נשארה בבריה כי אם תיבת נח, נמצא שהיא היתה כלולה מכל הבריה, כי כל העולם הצטמצם ונכלל בתוך התיבה, והיא היתה במקום כל הבריה כולה. והרי מאחר שעל שלשה דברים העולם עומד, על כרחך שגם תיבת נח לא התקיימה כי אם עליהם

אאע"ה רדף עם 'שיח' עבדים כדי להציל את מדת המלכות

וכאשר רדף אברהם אבינו את המלכים כדי להציל את לוט בן אחיו, לקח עמו שמונה עשר ושלוש מאות ילידי ביתו (בראשית יד, יד), שהם 'שיח' עבדים הרומזים לשלושת הקוין נ"ל, ובהם הלך להציל את נשמת 'משיח' בן דוד שהיה גנוז אצל לוט - מדת המלכות, ובהו תושלם המרכבה בשלימות.

גם בתיבת 'אליעזר' נרמזו חג"ת ומלכות - שהם ד' רגלי המרכבה

והדבר עולה שפיר גם לפי דרשת חז"ל (נדרים לב. הובא שם ברש"י) שלא היו עבדים אלו אלא אליעזר לבדו (העולה כמנין ש"ח). כי אותיות 'אלי' משמו הם נוטריקון א'דום ל'בן י'רוק, שהם שלושת הגוונים של מידות חג"ת (כי מראה הירוק היא גוון ממוצע בין אודם הדין ללבן החסד). ואותיות 'עזר' רומזים למדת המלכות, כטעם 'אעשה לו עזר כנגדו' (שם ב, יח). הרי שבשם אליעזר מרומזות ג"כ מידות חג"ת ומלכות, הרומזים לנשמת 'משיח' שהלך אברהם אבינו עם חניכיו להצילו מיד הקליפות והס"א המסככים אותו ומשתדלים להתגבר עליו ולהפילו לשאול, ומכח מידת החסד של אברהם אבינו הוא ניצול מידי החיצונים, כטעם 'ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם' (תהלים יח, גא).

א.

עבודת האבות הק' בענין המעשרות

ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד וגו' (כה, כז).

פי' רש"י: "יודע ציד, לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן".

יש לפרש כי דוקא בענין המעשרות ביקש עשו לרמות את אביו, לפי שמצינו אצל כל אחד מהאבות הק' שעסקו בענין מעשר, שכן אצל אברהם אביו כתוב (ד, טו) ויתן לו מעשר מכל, וכן על יצחק אביו מצינו (כו, יג) שהיו לו 'מאה שערים', ופי' רש"י 'אומדן זה למעשרות היה', וגם ביצחק אביו נאמר (כה, כג) 'וכל אשר תתן לי מעשרות אלו הם כנגד' כאשר רצה עשו לרמות את אביו שהוא עושה כמעשי האבות הק', הראה זאת על ידי שהתעסק גם הוא במעשרות.

והנה ישנם ארבעה מיני מעשרות, א' תרומת מעשר מן המעשר שנותנים הלויים אל הכהנים, ב' מעשר ראשון שנותנים ללוויים, ג' מעשר שני השייך לבעליו [אלא שאוכלים אותו בירושלים], ד' מעשר עני הניתן לעניים 'לגר ליתום ולאלמנה'. והנה 'מעשר' הוא בחי' אות' י' כשם שהו"ה שהוא בני' עשר, ויש לומר כי ד' מעשרות אלו הם כנגד ד' הוידו"י שיש בארבעת מילואי שם הו"ה ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. וידוע כי ד' מילויים אלו מכוונים כנגד ד' אותיות שם הו"ה, שהם רומזים על 'תכמה בינה תפארת ומלכות'.

ולפי זה נפרש כי 'תרומת מעשר' הניתנת לכהנים היא בחי' המעשר של אברהם אביו, כי הוא בחי' מדת החסד אשר הכהנים שייכים למדה זו, והוא בחי' מילוי ע"ב שבג' 'חסד', וכידוע כי ספירת החכמה היא שורש מדת החסד [הראשית קו הימין כולן]. 'מעשר שני' הניתן ללוויים, הוא בחי' המעשר של יצחק אביו שהוא בחי' מדת הדין אשר הלויים מכוונים אליה, והוא כנגד מילוי ס"ג המכוון לספירת הבינה שהיא שורש מדת הדין [והיא ח"א רכ]. 'מעשר שני' הנשאר ברשות ישראל, הוא בחי' המעשר של יעקב אביו הנקרא ישראל הוא כלליות בני ישראל, והוא בחי' מדת התפארת המכוון כנגד מילוי מ"ה. 'מעשר עני' הניתן אל העניים והאביונים הוא בחי' המעשר של מדת המלכות המכוונת 'עניה' כי לית לה מגרמה כלום [והיא ח"א קפא], והיא כנגד מילוי ב"ן.

ובמקום אחר נתבאר כי תיקונו של עשו היה צריך להיות על ידי שיקבל מעשר אביו, בבחי' מדת המלכות המקבלת מנדת התפארת, וכמו שמצינו בדרך המלך שהיה 'אדמוני' (ש"א טו, יג) כמו עשו, והוא שורש מדת המלכות, כי הוא בירר מדה זו בתקונו. ולכן באמת היתה עבודת 'מעשר עני' שייכת לתיקונו של עשו, והיא בבחי' מילוי ב"ן כנ"ל, והוא ששאל עשו ליצחק 'היאך מעשרין את התבן דייקא, כי תבן הוא מאכל בהמה, אשר 'בהמה' הוא בני' ב"ן.

אבל מאחר ועשו קילקל את עניינו, ולא רצה לקבל את תיקונו מעיקב, לקח יעקב עליו גם את עבודתו, בחי' מה שאמרו חז"ל (תעני טו, כ) כי הצדיק 'נוטל את חלקו וחלק חברו', לכן קיבל יעקב על עצמו לעסוק גם בעבודת 'מעשר עני'. והוא שמצינו בעיקב שאמר 'וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך', הרומז על שני מעשרות, כי היה עוסק גם בעבודת 'מעשר שני' וגם בעבודת 'מעשר עני'. ובאמת רואים כי שני עבודות אלו שייכות זה לזה, שהרי בשנה שחייבים בה בהפרשת מעשר שני אין חיוב מעשר עני וכן להיפך, הרי ששני מעשרות אלו כי הדדי אולי.

ב.

קניית הבכורה בחי' התקשרות לחיי העולם הבא

ויוד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כה, כט).

פי' רש"י (על פסוק 6) 'אותו היום מת אברהם וכו' וכישל יעקב עדישים להברות את האבל, ויש להבין למה דוקא ביום פטירת אברהם אביו הזדמנה מכירת הבכורה של עשו ליעקב.

הנה אמרו חז"ל (ברכות 61) 'אמר רבי הלבו אמר רב הווא כל הקובע מקום לתפלתו אילין אברהם בעוהו, וכשמת אומרים לו אי עני או חסיד מתלמידיו של אברהם אביו', ומה שמזכירים דוקא ביום הפטירה מן העולם את קביעות המקום לתפלה. 'ל' בזה, כי העולם הזה הוא מקום חיי עשה, וזה הוא כל צורת החיים הגשמיים, אשר כל עניינם הוא הנאות לשעה ודברים בעלי תועלת זמנית בלבד. ואילו העולם הבא הוא העולם הנצחי, אשר חיותו היא חיות נצחית, וכל ענייניו הם דברי אמת הקיימים ועומדים לעד. ונמצא כי אפשר להגדיר את החילוק בין העולם הזה לעולם הבא, כהבדל בין דברים זמניים לדברים קבועים.

והנה עבודת התפלה נקרא 'חיי עשה', ולכן יש ענין מיוחד של קביעות מקום לתפלה, כדי לקשר חיי עשה בחיי נצח. והוא טעם מה

שמשבחים מי שקבע מקום לתפלה בעת פטירתו דוקא, כי אז עולה נשמתו מן העולם הזה – חיי עשה, אל העולם העליון חיי נצח. ואז מאיר הקביעות מקום לתפלה.

ואברהם אביו אכן קישר קשר זה, ולכן ביום פטירתו דייקא אבד עשו את הבכורה ולקח חלקו את העולם הזה – חיי עשה, ואמר 'הנה אנכי הולך למות' (כה, לב) ולא רצה לקבל כל שייכות עם העולם הבא – חיי נצח. והוא שאמר לו יעקב אביו 'מכרה כיום את בכורתך לי' (כה, לב), כי אמרו חז"ל (נדרים 2) כי העולם הזה דומה ללילה והעולם הבא דומה ליום, ואמר לו יעקב כי ימכור לו את כל חלקו בעולם הבא.

ג.

יצחק ורבקה כמו אברהם ושרה

וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו וגו' (כו, יג-ט).

יש לרמוז בזה, כי הנה נאמר אצל יצחק אביו כאשר הכנים את רבקה לביתו 'ויביא יצחק האהלה שרה אמו' וגו' (כה, טו), שהיתה רבקה אצל יצחק כענין שרה אצל אברהם. והנה מנין הגי' של 'אברהם' עם 'שרה' (תשנ"ג) יתירה על מספר 'יצחק' עם 'רבקה' (תקס"ו), ויתרון זה הוא בגי' 'מצחק' (רל"ח). ולכן כאשר ראה אבימלך את 'מצחק' שהוא 'מצחק' עם 'רבקה', הרגיש כי הם כמו 'אברהם' עם 'שרה', ובוהו הבין כי היא אשתו.

ויש להוסיף בזה עוד, כי היתרון הנ"ל מתחלק באופן 'שאברהם' יתר על 'יצחק' כמנין מ' של 'מצחק', ואילו 'שרה' יתירה על 'רבקה' כמנין 'צחק'. והנה ידוע כי יצחק אביו הוא בחי' מדת הדין, והמתקת דינו באה על ידי רבקה אשתו, ואכמ"ל. ובוהו יש לפרש למה צחקק שרה אמנו כאשר בשרו אותה על לידת יצחק, כי הרגישו שיהיה צורך להמתק את דינו על ידי רבקה אשתו, והמשכת עניינה של רבקה בא על ידי הוספת מנין 'צחק' על 'שרה' כנ"ל. והוא שנאמר 'ותצחק שרה בקרבה' (ת"י, יג), לרמז כי על ידי הצחקק נהיה מ'שרה' 'רבקה' אותיות 'קרבה'.

ד.

גדי עיזים בחי' קדושת שב"ק

לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עיזים טובים ואעשה אותם מעשמים (כו, ט).

כתב רש"י בשם פרקי דרבי אליעזר על הכתוב 'כאשר אהב', כי טעם הגדי כטעם הצב"י. וכוונתו בפשטות הוא, כי עשו היה צריך לצאת אל השדה להביא צב"י, ולכן אמרה רבקה ליעקב כי יוכל להביא גדי תחת הצב"י, שהרי טעם הגדי כטעם הצב"י.

וי"ל בזה בדרך רמז, כי הנה בפרשת מעשה בראשית כתוב ז' פעמים 'טוב' כנגד ז' ימי בראשית, והפעם השביעית היא 'טוב מאוד' (א, יא). שהוא כבר כנגד שבת קודש. והנה ז' פעמים 'טוב' הוא בגי' 'צב"י גדי', והוא מתחלק באופן זה אשר 'צב"י' הוא בגי' 'פעמים טוב', ואילו 'גדי' הוא בגי' 'הטוב' השביעי. ונמצא כי ששת ימי המעשה הם בחי' 'צב"י', ואילו השבת היא בחי' 'גדי'.

ויש לפרש בזה, כי 'צב"י' הוא בגי' 'אמונה', והוא ענין ימות החול שאינם בבחי' השגה והבנה ונוליו אלקות, אלא צריכים להתחזק בהם בכח האמונה, בבחי' 'ואמונתך בלילות' (תהלים צג, ט) בזמני החושך וההסתור. ואילו בתוספת הגדי' של שבת באים עדי' למנין 'שבע', שהוא בחי' טעם ההשגות שהקב"ה מאיר לנשמות ישראל בשב"ק, ובה באים לידי 'טעם' ב'אמונה' של ימות החול.

וכאשר שלח יצחק אביו את עשו, לא ביקש ממנו אלא שייבי לו 'צב"י', כי עשו הוא בחי' ששת ימי המעשה, ולכן אין לו שייכות אלא לבחי' צב"י כנ"ל. ואמרה רבקה ליעקב כי הוא יודרו להביא לאביו את בחי' השבת, שהוא ענין 'שבע הגדיי כטעם הצב"י', היינו 'השבע' שמגיעים אליו על ידי בחי' הטוב השביעי כנ"ל. ולכן תמיד יש בענין זה חילוק בין כלל ישראל לאומות העולם, וכמו שמוצאים בדברי חז"ל (מבאב ברש"י נדרים 2) כי אין אומות העולם מניין שישאל לשאלו על המצוות 'מה טעם יש בה', כי אין להם שייכות לבחי' 'הטעם' המיוחדת לכלל ישראל לבדם.

ה.

בירור הראשית על ידי בחי' הטוב

ויאמר יצחק אל בנו מה זה מחרת למצוא בני, ויאמר כי הקדה ה' אלקיך לפני (כו, יג).

איתא במדרש (ב"ר סה, ט) 'רבי יוחנן וריש לקיש, חד אמר וכו' ואחרתא אמר: אם ליוווג המצוא לך דתניב 'הקדה נא לפני היום' וכתניב 'וירא והנה גמלים באים', למאכלך על אהת כמה ומנה'. ויש להבין מה ענין היה במהירות זיווגו של יצחק, אשר הוא גם טעם מה שהביא יעקב את גדיי העיזים במהירות, ומה היה עניינו של יעקב אביו להזכיר זאת. ובאמת הרי גם בפשטות היה שייכות לאכילה זו עם זיווגו של יצחק, שהרי אמרו חז"ל (ב"ר סה, יד) מובא ברש"י (כו, ט) כי גדיי עיזים אלו שהביא יעקב היו מתנאי הכתובה שהבטיח יצחק אביו לרבקה, הרי כי זה המאכל שמיהר יעקב להביא, אכן היה תלוי בזיווגו של יצחק, וע"כ.

הנה כל העסק של יעקב אביו באותה שעה לימות בברכותיו של יצחק, היה כדי לברר את הבכורה שזכה בה ולהחזיקה בידו, כמו שנראה אכן בדברי עשו כאשר בכה על הדבר ואמר כי 'את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי' (כו, יז). וענין הבכורה היא בחי' 'הראשית', שהיא צריכה בירור גדול כמו שיתבאר. והוא ענין המהירות שעסק בה יעקב אביו, כי כל ענין שיש בו המשך זמן הרי הוא מתרחק מנקודת הראשית, ואילו הוריות וההפוזן הם בחי' דבקות והתקשרות בענין הראשית. ולכן מצינו בביציאת מצרים, אשר אז גילה הקב"ה כי 'בני בכורי ישראל' (שמות ד, כב), והוא היתה באופן של 'בחפזון יצאת מארץ מצרים' (דברים טו, ט), ונקרא חג הפסח על שם הדילוג והפסחה (רש"י שמות יב, א), וכל ענינו של חג הפסח [ואיסור החמץ שבן] הוא בחי' מהירות וזריזות. והיינו כי בו מתקשרים לענין הראשית של כלל ישראל, אשר זה בא על ידי זריזות דוקא.

ונקודת ראשית זו צריכה בירור רב, מה היא הראשית האמיתית ומי יש לו שייכות נכונה עמה. ואכן על זה היתה המחלוקת בין יעקב ועשו, מי הוא הבכור האמיתי. וזו היא המלחמה הנמשכת מדור דור, בין 'בני בכורי ישראל' לעומת 'ראשית גויים עמלק' (במדבר כד, ט) כזרעו של עשו, ומערכה זו סתמית רק בסוף הימים כאשר יתקיים בעמלק 'אחריתו עדי אובד' (שם). והבירור הוא ע"י 'אחרית טוב' כמ"ש (קהלת ג, ח) 'טוב אחרית דבר מראשיתו' כי כאשר עוסקים בענין הראשית והוא בא באופן של זריזות ודילוג כנ"ל, צריכים לברר שיש אחרית לזה הראשית, ואין זה סתם מהירות בלי תכלית כמו בעל תאוה שעושה הכל בחפזון בלי תכלית ואחרית, שהוא הראשית של עמלק, וע"כ 'אחריתו עדי אובד'.

וזהו ענין קפיצת הדרך שהיתה לאליעזר בבואו למצוא את הזיווג ליצחק אביו, כי מיוווג זה היה צריך לצאת ענין 'בני בכורי ישראל' אבל שהוא בירור הראשית, ולכן קפצה לו הארץ במהירות גדולה. אבל קפיצה זו באה יחד עם בירור כי זה נמשך עד האחרית, שהרי ידוע בשם הבעש"ט ז"ע כי מה שכתב רש"י על הפסוק 'ואבוא היום אל העין' (דה, כג) 'מכאן שקפצה לו הארץ', היינו כי בפסוק זה עצמו [מכאן], מרומז הטעם הק' שבוכותו היתה קפיצה זו, כי זה השם הוא היוצא מראשי התיבות 'את השמים ואת הארץ' (א, א), והוא גם נרמז בראשי תיבות 'ואבוא היום אל העין, עכדה'ק. וענין זה השם הוא התקשרות השמים שהם בחי' הראשית, כי הם הארץ שהיא בחי' האחרית. ולכן שם זה הוא בגי' 'טוב', כי יחוד שמים וארץ מכוונה 'טוב' כמו שמצינו באיש ואשה שהם משל לזה היחוד, שנאמר בהם 'מצא אשה מצא טוב' (משלי יח, כב), בחי' 'טוב אחרית דבר'. ולכן בא אליעזר לברר את הראשית של הקדושה, ואת היחוד הנכון בין יצחק ורבקה, על ידי שהמשיך את השם שבג' 'טוב', וכן נאמר עליו כי בא 'וכל טוב אדוניו בידו' (דה, י), שהביא עמו את בחי' הטוב, והוא על ידי קשר הראשית עד האחרית.

ומטעם זה הבטיח יצחק לרבקה בכתובתה שני גדיי עיזים בכל יום, כי גדיים הם בעלי קפיצה בטבעם כמו שמצינו הרבה בדברי חז"ל, והם רומזים על הקפיצה והדילוג שיש אל בחי' הראשית. אבל קפיצה זו באה על ידי 'ב' גדיים' שגדי' בני' 'טוב' – טוב מצד הראשית וטוב מצד האחרית, כי היא ראשית הנמשכת אל האחרית. ואת זה היתה רבקה מקבלת בכל יום מיוצק מזה כתובתה, ובוהו נמשכה התחדשות בענין זיווגם בכל יום, והתחדשות זו היתה על ידי קשר האחרית עם הראשית.

ולכן בא יעקב אביו כעת לקבל את הברכות, ולברר בזה את שייכותו האמיתית אל הראשית שבקדושה. והביא עמו שני גדיי עיזים וזכר לקרן פסח, שהוא בחי' הדילוג והקפיצה באופן של 'טוב', ומיהר להביא את הכל כדי להתקשר אל הראשית. ולכן הזכיר ליצחק אביו את זיווגו, אשר באותה שעה בירר אליעזר את הדילוג הנכון הממשיך את הראשית האמיתית, כי גם בעת הזאת היה הוא עוסק לגלות את הראשית באופן זה.

אנו צאנך ואתה רוענו:

לגלות לב הומה ומשתוקק להשי"ת

א. אם ילד שעשועים: דרכו של ה'כשב' נעימות וידידות

הדרך 'כשב' - בערגה וכיסופים | עיקר עבודתו היא עבודת הלב | תפילתו ניכרת בעיקר מצד ההשתכחות הנפש | יותר על כל סדר היום שלו לתועלת זולתו | ענו ושפל ברכ מתולדתו | עומד לפני השי"ת כמו בן אצל אביו | הוא יודע שאינו יכול להשיג כלום מבלעדי עזרתו ית"ש | אין ללכת בדרך זו מתמת עצלות ורפיון ואין כל היתר להניח דבר אחד בעבודת השם

ב. כי אתה עמדי: דרך העבודה של דוד המלך - הרגשת קירבה כמו הצאן אצל הרועה

שאל המלך - תכלית השלימות כמו 'שור' | דוד המלך הלך בדרך של 'כשב' | היה מחזק את השבוירי לב ואת הנרדפים | אין בו שום פחד כי הוא תמיד עם השי"ת | גם שאלו היה נצרך לדרך עבודתו של דוד | כל אדם וכל דור יש לו דרך בעבודת השם | בדורנו הרבה אנשים זקוקים לדרך של 'כשב' | זהו דרכו של מלך המשיח

ג. משך חסדך לידיעך: המקורב להקב"ה מקבל 'חסדים' על פי דיין

הנהגת העולם על פי שני הנהגות 'דין' ו'רחמים' | ההטבה של האב אינה מצד החסד אלא מצד שכך נכון על פי דין | אדם יכול לקבל חסדים מצד קרוביו על פי דין | אין זה מזל אלא תלוי בבחירת האדם | גם עם הקב"ה אפשר לבנות קשר קרוב | מידת הדין תסכים שהוא ראוי לחסד

תמצית המאמר בגליון הקודם:

דרך ה'שור' בעבודת השם - מהלך של תקיפות ותביעות עצומות, אשר שורשו במדת הדין שדורשת מן האדם שלימות בעבודת השם.

א.

אם ילד שעשועים: דרכו של ה'כשב' נעימות וידידות

תכונות הנפש של 'כשב'

ישנה דרך בעבודת השם - עבודת 'כשב'. דרך זו שונה בתכלית מדרך 'שור' - נוסח אחר ממש - היא מותאמת וְשֹׁנָה לאנשים משורש נשמה אשר הם בעלי תכונות הנפש מסוג אחר לגמרי. דרך זו אינה פחותה במעלתה מדרך של 'שור' ואדרבה אולי היא אפילו נעלית ממנה. 'כשב' דהיינו 'כשב' - 'א' שעפעלע' - הוא האדם בר הלב. כולו לב ונשמה, בעל נפש וְשֹׁאֵר רוח אשר נפשו הומיה ועורגת עליו מטבעו 'א' הארציגער מענטש'.

איש זה מתהלך לו בעולמו בנעימות עילאית, כולו אפוף הרגשים של לב ונשמה, תנועת הנפש שלו נמשכת אחר קונה מתוך רוב רגשי קודש ולא דוקא ע"י ריבוי העבודה המעשית - הוא יותר איש של 'הרגשים' ופחות איש של 'מעשים'. זהו מהלך של 'בן המתחטא לקונו', כל סדר עבודתו ושגרת יומו הוא כמו בן אצל אביו, הוא חי בתחושה עצומה ובהכרה ברורה כי השי"ת הוא אביו אוהבו. אין לו כל ספק כי הקב"ה מרחם עליו עד בלי די.

מהלך הכשב - "אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו"

כשם שההולך בדרך ה'שור' מציב לנגד עיניו את גודל החיוב להרבות פעלים ומעשים כבירים של סדר יום מלא וגדוש בעבודות קשות של מסירות נפש, כך מי שהוכשר מטבעו לילך בדרך של כשב, 'חי ונושם' את הידיעה אשר 'אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו' (ע"ז א.) - אין להקב"ה כל 'כוונה' וחפץ להכביד עולו על בני אדם. השי"ת אינו מבקש ממני שאעשה דבר שהוא למעלה מכוחי ויכולתי, ואינו מצפה שאתאמץ מעבר לכוחותי בנפשי. רק זאת דורשים ממני לעשות

מה שבכוחי וטבעי. אצל בעל ה'כשב' הנה יסוד זה הוא אצלו מהלך שלם בעבודת ה' ותמיד יעמוד לנגד עיניו.

סגנון העבודה של אדם זה

ה'עבודת השם' של איש הלב והנפש, אין יסודו עומד על הצלחה אחר הצלחה, עוד יעד ועוד יעד - 'אויספירן נאך און נאך', כמו שהוא עומד בייחוד על 'מסירת הלב' לעבודת ה'. כל כולו - ליבו ונפשו - מסור בידי קל-חי 'ער האט א הארץ צום רבונו של עולם'.

בכל חלקי היהדות שקוטב העבודה הוא עבודת הלב, הנה הוא מרגיש שם חיות והתרוממות נפלאה. כאשר הוא בא לעמוד בתפילה לפני קונו, הנה נפשו משתפכת עליו בכלות הנפש - "צמאה לך נפשי כמה לך בשירי" - לא כצורת העבודה של ההולך בדרך 'שור' שאצלו ניכר ובולט יותר החלק המעשי וה'קבלת עול'; הוא עומד מוכן ומזומן לקראת התפילה כמו איש מלחמה העומד הכן לקראת עוד יעד שצריך לכבוש. אולם כאשר ה'כשב' מתפלל הוא כולם רואים בחוש, הנה כאן מתפלל אדם בעל לב ונפש - "יערב לו ידידותך מנופת צוף וכל טעם".

כמו כן יתבטא מהלך איש הלב בבואו לעמוד לימין זולתו - תיכף כאשר בא לידיעתו צער חברו הוא מתמלא עליו רחמים ואחת חפצו לעשות כל אשר בידו לסעדו ולתמכו. איש כזה יש 'לב מרגיש' לצרתן ישראל 'ער האט א הארץ צו א צווייטן איד'. אם אחד מחבריו שרוי באיזה צער הוא יהיה מוכן ומזומן לוותר על כל 'סדר היום' שלו כדי לדבר עמו ולחזק אותו - וכל זה מחמת שליבו ער ורחום להרגיש את לב זולתו.

הוא מרגיש: מה אני ומה חי

עוד אחד מהעניינים בהם יהיה ניכר ההבדל בין העבודה של דרך ה'שור' לבין העבודה של דרך ה'כשב' הוא בענין הענווה; האדם שהוא בעל מעשים כבירים ושיגרת חייו גדושים בעבודות גדולות ונעלות, הנה אם לא יזהר ביותר שלא ליפול לידי גאווה, עלול הוא מטבע הדברים להרגיש בנפשו איזה 'גדלות': "אני עשיתי כך וכך, אני כבר יודע כך וכך" וכדומה. הגם שבפועל לא יהיה 'בעל גאווה' - כי הלא אחת העבודות הקשות שהוא אכן עמל עליה היא העבודה על ענווה - אבל עדיין יקרו מחשבות כאלה בראשו. לא כן איש הרוח ובר הלב - דרך ה'כשב' - אשר הוא עניו מטבעו ומתולדתו, הוא אינו צריך להשקיע כוחות כדי להשיג את מדת הענווה, ההרגשים של שפלות ורוח נמוכה מלווים אותו מטבעו: "מה אני ומה חי? איני יודע ולא כלום! אמנם זאת תקותי לפני השי"ת כי יקבל אותי ואהיה מרוצה לפניו כפי שאני!".

עובדא נפלאה

עובדא הוי אצל החסיד המפורסם רבי שמואל מונקס ז"ל. הוא היה בן עליה מגדולי חסידי הרה"ק בעל התניא זי"ע. אשר קודם הסתלקותו - ממש לפני יציאת נשמה - פנה ואמר: "רבונו של עולם מהגיהינום שלך איני ירא! את הגן עדן שלך איני צריך! את השליחות שהטלת עלי לעשות בעולם - לא עשיתי. אם חפץ אתה לקבל אותי כפי שאני - מהיכי תיתי, ואם לאו, אז תעשה כפי שאתה מבין!". ובאמרו זאת יצאה נשמתו.

זוהי מדרגה נעלה ונשגבה של חסיד שבוודאי היה עמל עליה כל ימי חייו עד שברגעיו האחרונים עלי אדמות השיג דרגה זאת בשלימות.

נקודות:

ה'עבודת השם' של איש הלב, אין יסודו עומד על הצלחה אחר הצלחה, 'אויספירן נאך און נאך', כמו שהוא עומד בייחוד על 'מסירת הלב' לעבודת ה'. כל כולו - ליבו ונפשו - מסור בידי קל-חי 'ער האט א הארץ צום רבונו של עולם'. בכל חלקי היהדות שקוטב העבודה הוא עבודת הלב, הנה הוא מרגיש שם חיות והתרוממות נפלאה

גם ה'כשב' צריך לעבוד כמו שור, גם עליו מוטל לעשות את כל המעשים להתגבר על יצרו ולעמוד בכל הניסיונות ממש כמו שור. אבל עיקר הענין שלו - זיין זאך' - הוא ליבו האוהב והנאמן להשי"ת. ואפילו כלפי המניעות והמכשולות הרוחניים השוחרים לפתחו, הנה עיקר דרכו לבקש ולהתחנן מלפניו יתברך שיתן לו סייעתא דשמיא לעמוד בניסיונות ובכל המעברים הבאים לקראתו.

מי שעומד ומבין את נקודת הדברים וחי בהכרה זו, הנה כל היהדות שלו ערבה ומתוקה וכולה מלאה אור נפלא 'א זיסע און ליכטיגע אידישקייט!' הוא לעולם לא מפחד משום דבר! בעומק ליבו הוא יודע ומרגיש: כל זמן שיש בורא בעולם אין לי ממה לירא ולא לדאוג כלל. עכשיו טוב וגם יהיה טוב! מתנהג עמו עם הנהגה אחרת לגמרי - הנהגה של רחמיים.

הרי טוב! ואם אינך רוצה לקבל אותי כך, נו, הלא אתה אבי, אני סומך עליך ותעשה מה שאתה רוצה..."

מזה ומזה אל תנח ידיך

כמוכן ופשוט שחלילה לנקוט בדרך זו מחמת התרשלות ורפיון בעבודת ה', כי הלא גם ה'כשב' צריך לעבוד כמו שור, ומזה ומזה לא יניח ידו, גם עליו מוטל לעשות את כל המעשים הנדרשים מכל יהודי מבלי להחסיר דבר, ושומה

ובאמת אפשר לכתוב 'חיבור' שלם כדי להסביר את דבריו הספורים הללו, אבל נקודת הדברים היא כדלהלן: הוא גילה כאן בזאת, כזה קשר נפלא עם השי"ת, ממש כמו הקשר שיש לילד קטן עם אביו, וממילא הוא אינו זקוק לשום דבר עבור עצמו. כי הוא אינו 'עומד' כדבר בפני עצמו 'ער איז נישט קיין זאך פאר זיך', אלא הוא כמו ילד קטן בבית אביו וממילא ניחא לו שיעשה עמו השי"ת כרצונו! והרי הוא כאומר: "אם רוצה אתה לקבל אותי כמו האב שמקבל את בנו -

ב.

כי אתה עמדי: דרך העבודה של דוד המלך - הרגשת קירבה כמו הצאן אצל הרועה

מזה, אנו משליכים עצמנו על 'אב הרחמים' והקב"ה אכן מתמלא רחמים עלינו. מי שעומד ומבין את נקודת הדברים וחי בהכרה זו, הנה כל היהדות שלו ערבה ומתוקה וכולה מלאה אור נפלא 'א זיסע און ליכטיגע אידישקייט!' הוא לעולם לא מפחד משום דבר! בעומק ליבו הוא יודע ומרגיש: כל זמן שיש בורא בעולם אין לי ממה לירא ולא לדאוג כלל. עכשיו טוב וגם יהיה טוב! ומתוך מהלך כזה הוא אכן זוכה לטוב, כי הקב"ה מתנהג עמו עם הנהגה אחרת לגמרי - הנהגה של רחמיים.

מצאן מרעיתו שהתקצבו סביבו.

כך היה רועה את הצאן ומובילם לקול נעימות כינורו וליבו היה מתמלא רחמים עליהם; וכמו שאמר בתהילים (עח, ע-עא): "וַיִּבְחַר בְּדָוִד עֶבְדוֹ וַיִּקְחֵהוּ מִמְּקֻלָּאֵת צֹאן: מֵאַחַר עֲלוֹת הַבְּיָאֹ לְרְעוֹת בְּיַעֲקֹב עֲמוּ וַיִּשְׁרְאֵל נַחֲלָתוֹ" - כל כולו הנהגה של לב רחמן, 'רחמנות' דיג און הארציג'. וחז"ל במדרשים מתארים את גדול הרחמנות והטיפול המסור שנהג דוד עם הצאן עד שאמר הקב"ה 'ראוי הוא זה להיות רועה את עמי'. (רש"י שם).

שאל המלך ואנשיו - בעלי שלימות

כשלומדים נ"ך עם השגה וידיעה רחבה - כמו שאכן צריך ללמוד נ"ך - מבחינים בהבדל בין שאל המלך לדוד המלך, שזהו אכן ההבדל בין הדרכים של שור וכשב. הנה שאל המלך היה צדיק גדול בתכלית השלימות כמו נאמר (שמ"א י, כד) "וַיֹּאמֶר שְׁמָאֵל אֶל כָּל הָעָם הָאֵלֶּם אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ ה' כִּי אֵין כְּמֹהוּ בְּכָל הָעָם", וכן נאמר (שם ט, ב) "מִשְׁכְּמוֹ וְמַעֲלָה גְבַהַּ מִכָּל הָעָם". ולא רק שאל עצמו אלא גם כל 'מלכות שאל' היתה בנויה ומורכבת מאנשים בעלי שלימות עצומה. אצל שאל בארמון המלוכה התהלכו גדולי התלמידי חכמים שבדור. דואג האדומי - מגדולי בית המלוכה - היה גדול הסנהדרין והפסוק (שם כא, ח) מנחה 'אֲבִיר הָרְעִים' - הוא היה האב בית דין. כך גם שר צבאו אבנר בן נר היה אדם גדול, וכפי שדוד המלך אמר לו (שם כו, טו) "וְגַם כְּמֹהוּ בְּיִשְׂרָאֵל". וכן עוד רבים וטובים שהקיפו את שאל המלך היו אנשים גדולים בישראל.

ה' רועי לא אחסר

כוחו של דוד המלך לחזק את אותם שבורי לב ולהתעסק עם כל הנשמות הרצוצות נבע, מצד שהיה שרדי בכל עת בהרגשה של 'ה' רועי' - הקב"ה הוא הרועה שלי. "שִׁבְטָךָ וּמִשְׁעֶנְתְּךָ הִמָּה יִנְחַמְנִי" בו ברגע שאני רואה את מקל הרועים שלך שוב אין לי שום יראה ופחד! כי הנני יודע ש"על מי מִנְחֹת וְיִנְחַלְנִי!" "לא אֵיךָ רָע כִּי אַתָּה עֲמָדִי" - כשאני רואה אותך, הנה רוח של התחזקות וביטחון לובשת אותי, וליבי הולך מתחזק 'עס ווערט מיר גוט אויפן הארץ'. וכך רואים בהרבה פסוקים איך שדוד המלך משווה עצמו לכבש המדבר עם הרועה שלו.

דוד המלך ואנשיו - לבבות שבורים

לא כן היתה דרכו של דוד - הוא הלך בדרך של כשב. בשונה מאנשי שאל הנה סובביו של דוד המלך לא היו אנשי השם ובעלי השלימות - רק להיפך. הם היו לבבות נשברים ובעלי יסורים; כדברי הפסוק (שם כב, ב) "וַיִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו כָּל אִישׁ מִצֹּק וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר לוֹ נְשָׂא וְכָל אִישׁ מִרַ גְּבֻשׁ" - כל האנשים הכאובים והשבורים אשר כל מיני צער ומצוק מצאתם, וכל אלו שהיו להם נושים ורודפים, נאספו יחד והיו לאנשי דוד. קיבוץ של נשמות שבורים ורצוצים 'צובראכענע און צוקלאפטע נשמה' לען' חברו להם יחדיו והקיפו את דוד המלך.

להשליך עצמו על השי"ת

ענין זה אינו פרט וטפל בעבודת ה', אלא זו דרך סלולה וכבושה בעבודת ה'; אומרים תהילים בהשתפכות הלב ומחפשים שם את ליבו של השי"ת 'דעם רבונו של עולם'ס הארץ' כביכול, וכשמוצאים את אשר מבקשים - כמ"ש (ירמיה כט, יג): "וַיִּבְקֹשְׁתֶם אֹתִי וּמִצְאֹתֶם כִּי תִדְרָשְׁנִי בְּכָל לְבַבְכֶם" - הנה אז אכן מקבלים קשר של לב ונפש עם השי"ת, מתוך ההכרה כי השי"ת הוא אב הרחמן, וכשאנו זקוקים לְךָרְב

רועה נאמן

ובכלל כל צורת החיים של דוד המלך היתה בשפלות ובלב נשבר - לא ראו אצלו את הגדלות המצויה אצל שאר הצדיקים - אלא כל המהלך שלו היה, להיות כמו כבש לפני השי"ת 'ווי א' שעפעלע' צום רבונו של עולם'. ולכן גם בחר לו להיות רועה צאן, כי היה בעל לב רחום והרגיש קירבה אליהם. כאשר יצא דוד לרעות את צאנו בשטחי המרעה, היה מוציא את כינורו מתרמילו ומשמיע להם ניגונים ערבים ונפלאים והיה שואב קורת רוח

דברי החיזוק של דוד המלך

זאת היתה דרכו של דוד המלך וכך היה מלמד את הנשמות השבורות שהיו סביבו. דוד המלך אמר להם: "תנו קולכם בשיר להשי"ת - שירו לו זמרו לו" - ושירה זו תעלה לפניו יתברך לריח ניחוח! אתה תשמח עם השי"ת והוא ישמח איתך!" "בכל עת ומצב שהקושי רובץ על ליבך והינך זקוק לישועה - תשיח את אשר על לבבך לפניו יתברך כמו בן אצל אביו".

השי"ת אוהב אותך כפי שאתה. בטח בה' והשלך כל יחבך עליו, השלך עליו את כל הדאגות שלך ואת כל המשא המונח על כתפריך. למה אתה מודאג? אתה מפחד שתלך לגיהנום? נו, "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי" - גם בגיהנום השי"ת איתך! אתה יכול לבטוח עליו שהכל יהיה טוב ונפלא 'אלעס וועט זיין גוט און געוואלדיג'.

גם שאל הוצרך לעבודת הכשב

הדרך של שאל היא דרך קדושה - דרך של גאונות נפלאה ושלימות עצומה - שצריך לייקר ולרומם ואכן דוד המלך עצמו כיבד מאד את שאל ואת אנשיו. ברם הדרך של דוד המלך בעבודת השם היא ענין וסוג אחר לגמרי, זוהי עבודה שבנויה על 'לב' - עבודת השם עם לב.

והשי"ת הראה לשאל שגם הוא עצמו צריך להגיע לדרכו של דוד המלך; כמו שכתוב (שמאל-א טו, יד) "וְרוּחַ ה' סָרָה יַעֲמֵם שְׂאוֹל וּבְעֵתָתוּ רֹחַ רָעָה מֵאֵת ה'" - השי"ת עשה שרוח רעה תתלבש בשאול. שאל לא היה רגיל למצב רוח ירוד כזה, כי הוא הרי היה איש המעלה, הוא בעל השלימות בכל תחום וענין, ולא

פרק ז'

אַמְנָם בְּכָר וְדַעַת שֶׁהִנְרָצָה יוֹתֵר בְּעִבּוּדַת הַבּוֹרָא וְתִבְרָךְ שְׁמוֹ הוּא מִפְּנֵי הַלֵּב וְתִשׁוּקַת הַנְּשֻׁמָה. וְהוּא מִה שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ מִתְהַלֵּל בְּחֻלְקוֹ הַטּוֹב וְאוֹמֵר "כִּי אֵיךְ תִּבְרָךְ עַל אֲפִיקוֹ מִיָּם בֶּן נִפְשֵׁי תִבְרָג אֶלְיָה אֱלֹהִים, צְמֵאָה נִפְשֵׁי לֵאלֹהִים" וְגו'. "נִכְסְפָה וְגַם כִּלְתָה נִפְשֵׁי לְחֻצְרוֹת ה'". "צְמֵאָה לָךְ נִפְשֵׁי כְּמֹה לָךְ בְּשָׂרִי". וְאוֹלָם הָאָדָם אֲשֶׁר אֵין תְּחִמָּה הוֹאֵת לִחְסֵת בּוֹ כְּרֹאֵי, עֲצָה טוֹבָה הִיא לוֹ שְׂוִדְרוֹ בְּרִצּוֹנוֹ כְּדִי שִׁמְשֶׁה מִזֶּה שֶׁתִּגְלֵךְ בּוֹ תְּחִמָּה בְּטַבַּע

היתה לו כל שייכות עם הרגשות לא טובות, והנה לפתע נהיה לו 'לא טוב' הוא הרגיש כאילו עוד רגע קט והוא נופל לשיגעון.

בצר לו חיפש שאול המלך עצה איך להסיר מעליו את הרוח הרעה הזאת, והנה אז עננו עבדיו ואמרו שאין לו עצה אחרת אלא לבקש אחר איש יודע נגן - הוא מוכרח ללכת כעת בדרכו של דוד. ועל זה כתוב (שם ג) "הָיָה בְּהֵיטֵב רֹחַ אֱלֹקִים אֶל שְׁאוּל וְלָקַח דָּוִד אֶת הַכִּנּוֹר וַיִּגַּן בְּיָדוֹ וַיָּרוּחַ לְשְׁאוּל וְטוֹב לוֹ וְסָרָה מֵעָלָיו רֹחַ הַרְעָה" - איך שדוד המלך לקח את הכינור בידו תיכף ומיד הוטב לו לשאול על ליבו, דוד עם הכינור אשר בידו השיב לשאול את ההרגשה הטובה והמרוממת! כי הוא הלא ידע מה טיבו של אדם שבור ואיך נופחים בו רוח חיים!

להלוך נגד רוחו של כל אחד

בין מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, המשנה באבות (פ"ו מ"ו) מונה את "המכיר את מקומו" - על האדם להכיר את עצמו ואת תכונות נפשו, על האדם לדעת האם הוא שייך לדרך של שור או לדרך של כשב. הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע היו לו - בין שאר תלמידיו - שני תלמידים גדולים שהיו שונים זה מזה בתכלית והיה מכוון

את דרכם כל אחד לפי סגנונו ותכונות נפשו. האחד היה רבי שמואל אייזיק מדאשוב זצ"ל הוא היה בעל מדרגה גדול. אותו היה רבי נחמן מדרין עם הנהגה של שלימות, עד כדי כך שאם לא הרגיש שהוא קורא היום 'קריאת שמע' בכוונה נעלה ויתרה מאשר קרא אתמול, כבר הרגיש שהוא מוכן שיכרתו את ראשו מעליו. הוא היה כזה אדם שביכולתו היה לסבול עול כבד ותקיף, ולא רק שהיה יכול לסבול זאת, אלא רק דרך זאת היה יכול לסבול, דרך אחרת לא התאימה לו כלל.

התלמיד השני - שהוא היה עיקר תלמידו - היה רבי נתן מברסלב זצ"ל, אותו הדריך רבי נחמן עם הנהגה של חיזוק, עד כדי כך, שרבי נחמן לימד אותו, שאם לא התפללת ביום כיפור - תתפלל למחרת יום כיפור... אל תישבר מכך, זה לא נורא! לא התפללת כראוי ביום כיפור?! נו, זה לא סוף העולם! תתפלל מחר!

דורנו מסוגל יותר לעבודה של 'משיח בן דוד'

כמו שבפרטיות תלויות הדרכים השונות בעבודת ה' לפי שורשי הנשמות - כל אדם יש לו סגנון וסדר עבודה שמותאם לו לפי

נקודות:

תכונות נפשו, כך גם בכלליות תלויה העבודה לפי ה'דורות' - כל זמן יש לו את העבודה המתאמת ל'קומת הדור' שלה. ניתן לומר שההבדל בין הנשמות של דורנו לבין הנשמות מדורות הקודמים היא בכלליות, כמו ההבדל בין דין ורחמים, בין שור וכשב, בין שאול המלך ודוד המלך.

דורנו הוא דורו של משיח - שילך בעקבות דרכו של זקנו דוד המלך - לכן דורנו מוכשר ומסוגל יותר וללכת בדרכו של דוד המלך, הדרך של רחמים; כמו שרואים בחוש שדורנו הוא דור חלוש - אנשים חלשים, כוחות רעועים ודעות רפוינות. אנשים 'נשברים' היום מאד מהר. כשבאים אליהם ב'תביעות' ובדרישות הם נופלים לעצבות ויאוש. איך שהוא רק שומע שתובעים ממנו להוסיף איזה התעלות, הוא כבר מרגיש שאין לו תקווה.

כל הדור מלא בכל מיני חולשות ומשברים - עיקבתא דמשיחא. לכן עבור דורנו אנו מסוגלת ביותר העבודה של דוד המלך - לדעת שהשי"ת הוא 'אב הרחמים' ואנו יכולים לסמוך עליו, וכן יש לנו תקווה, וכן יכולים אנו לעבוד אותו - כל אחד לפי הכוחות שהשי"ת נתן לו.

דורנו הוא דורו של משיח - שילך בעקבות דרכו של זקנו דוד המלך - לכן דורנו מוכשר ומסוגל יותר וללכת בדרכו של דוד המלך, הדרך של רחמים; כמו שרואים בחוש שדורנו הוא דור חלוש - אנשים חלשים, כוחות רעועים. לכן עבור דורנו מסוגלת ביותר העבודה של דוד המלך - לדעת שהשי"ת הוא 'אב הרחמים' ואנו יכולים לסמוך עליו

ג.

משוך חסדך לידעיך: המקורב להקב"ה מקבל 'חסדים' על פי 'דין'

מדת הדין והרחמים ב' הנהגות ואין בהם סתירה - ביאור

ונבאר במקצת מה שדיברנו שהקב"ה מנהיג את עולמו עם ב' הנהגות - מדת הדין ומדת הרחמים - ואין בכך שום סתירה, והיינו שגם בשעה שהקב"ה מתנהג עם האדם במדת הרחמים, הנה אין בכך סתירה למדת הדין, אלא הוא מתיישב והולם עם מדת הדין. הגם שהדברים עמוקים והם דורשים אריכות רבה, אמנם ננסה כעת לעמוד קצת על שרשי הדברים.

אדם מוקף חברים טובים ונאמנים

ולקרב זאת אל השכל נמשיל משל: ב' אנשים; האחד אהוב על כל ראויו ומכיריו, יש לו הרבה חברים שחיים איתו בטוב ובנעימים, הם תמיד נותנים לו הרגשה טובה ומחזקים אותו לעת מצוא כאשר הוא נצרך לחיזוק, וכמובן שבעת מצוקה יעשו למענו ככל יכולתם. כך גם משפחתו המורחבת - אחיו וגיסיו וכל שאר הקרובים - הם משפחה 'בריאה', מיוצבת ובנויה לתלפיות, הם שומרים על קשר אדוק ואיתן כמו 'משפחה' אכן צריכה להיראות.

כך גם צאצאיו מתנהגים כלפיו כמו שילדים אכן צריכים להתנהג לאביהם; הם מתנהגים בדרך ארץ וביראת הכבוד, בכל עת שאביהם זקוק מהם לאיזה 'טובה' או סיוע הם תיכף נעמדים לעזרתו ברוצן ובחפץ לב ובכבוד הגדול ביותר. במילים אחרות: כולם מתנהגים איתו במדת החסד - כולם כאחד עומדים הכן למענו.

מי שאין לו חברים כאלה חושב שאין לו 'מזל'

מאידך השני - כל חייו הולכים בהיפך גמור מזה. הוא אמנם בא והולך בין

הבריות, אבל אין לו חברים ורעים טובים, כאשר פונה לבקש את עזרתם הוא נתקל בסירובים ואמתלאות, משפחתו המורחבת אינם שומרים איתו על קשר רב וגם ילדיו שלו עצמו, מתנהגים אליו בקרירות ואינם נאמנים לו רח"ל. בקיצור: לא מתנהגים איתו במדת החסד.

והנה פונה זה ל'ראשון' ואומר לו: "אתה יודע?! אתה ממש בר מזל! אי אפשר להבין איך מזלך שפר עליך כל כך, שכולם מוכנים לבוא לקראתך ולעשות הכל למענך, בכל עת שאתה רק פונה לבקש דבר מזולתך אתה נענה תיכף ומיד! ואילו אני בשונה ממך, איני 'מצליח' לקבל טובה משום אדם! אם אני צריך לסדר עבורי איזה ענין, אני צריך לעבוד קשה ולעשות הכל בעצמי עם עשרת אצבעותיי. אבל אתה! אתה הרי זכית שכולם עומדים הכן לשרתך! אני רוצה שלכל הפחות תדע איזה מזל יש לך..."

אין זה מזל אלא בחירה

האדם הנחשל הזה חושב לתומו שמצבו של הראשון הוא דבר בלתי מובן ומתקבל על הדעת עד שאין במה לתלות זאת רק ב'מזל'. אבל האמת היא שאין זה כלל דבר שתלוי במזל, אלא זהו דבר שיש לו הסבר פשוט ומובן. זהו דבר שתלוי בבחירתו ואם היה רוצה - גם הוא

היה יכול להשיג את ה'מזל' הזה. מי שמכיר את האדם 'בעל החברים טובים' מקרוב, יודע שאין זה דבר שבמקרה ולא בא מעצמו, אלא זה תוצאה של השתדלות רבה. הלה השקיע בכך גדולות ונצורות. הוא 'שילם' תבין ותקליין כדי 'לקנות' משפחה וחברים ונמצא שזכה 'על פי דין' בכאלה חברים ובני משפחה!

מה שאירע לפנינו הוא, שהאדם הזה התנהג כלפי הסביבה כמו שצריך להתנהג עם אנשים... הוא היה אב - כמו שאב צריך להיות, וכיוון שהוא 'אב' כמו שמתבקש מאב, הרי שבנו הוא 'בן' כמו שמתבקש מבן...

כשהאב מטיב עם בנו, לא יאמרו הבריות אחריו: איש זה הוא בעל חסד עצום! הוא בעל צדקה גדול! הרי הוא עושה חסד עם בנו, הוא תומך בו בכספו בכל עת שהוא זקוק לסיוע - שום אדם לא יביט על זה כך. כי השכל הפשוט והישרות המקובלת מחייבים שאכן כך יעשה ויטיב האדם עם בנו. הוא לא עשה עם בנו 'צדקה וחסד', הוא פשוט היה אדם נורמלי! הוא התנהג כמו 'אב לבנו'. וכך גם חוזר הדבר מצד הבן - כשהוא מטיב עם אביו ועומד מוכן ומזומן לשרת אותו אין הוא בגדר עושה 'חסד' עם אביו, אלא הוא לא יותר מאשר אדם ישר והגון מן השורה.

וקנה לך חבר

כמו כן גם הקשר עם חברים - זה ענין של בחירה. מדוע זה אכן חבריו נאמנים ומסורים אליו בכל עת?! כי הוא מצידו גם חבר נאמן ומסור להם! חבר צריך 'לקנות' כמאמר חז"ל (אבות פ"א מ"ו) "וקנה לך חבר". הוא התנהג לזולתו כמו 'חבר', הוא אהב אותו ודרש בטובתו, ההתנהגות שלו כלפיו וכל צורת

פרק י"ט

וְזֶה פְּשׁוּט, כִּי תִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹדֵד מְדָה בְּנֶגֶד מְדָה, וּמִי שְׁמַרְתָּם וְעוֹשֶׂה חֶסֶד עִם הַבְּרִיּוֹת גַּם הוּא בְּדִינֵנו וְיִרְמָוּהוּ וְיִמְחַלּוּ לוֹ עֲוֹנוֹתָיו בְּחֶסֶד, שְׁתִּירֵי מְחִילָה זֶה דִּין הוּא, בֵּינָן שְׁרִיא מְדָה בְּנֶגֶד מְדָתוֹ... אָמְנָם הַעוֹשֶׂה חֶסֶד יִקְבַּל חֶסֶד, וְכָבֵל מִה שְׁיִרְבֶּה לַעֲשׂוֹת כִּדְ וְיִרְבֶּה לְקַבֵּל

ההתקשרות עמו היתה עם הארת פנים ונעימות ושאר מידות טובות, נו, עם התנהגות שכזו 'מגיע לו' שיהיה לו חברים כאלה! הוא קנה את היחס של חבריו בצדק וזכה בדין שיעשו עמו חסדים וירבו להיטיב עמו.

אכן אמת שכל הטובות שעושים עמו הם מצד מדת החסד, אבל עצם זה שיעשו עמו חסד, מה שגרם שיתנהגו איתו במדת החסד - נובע מצד מדת הדין, הוא זכה ליחס הזה על פי 'מדת הדין'. אם נבוא להגדיר הדברים נאמר: **"אדם שמקדיש מכווח ואונו כדי לבנות קשרים טובים עם אנשים אחרים, אין זה אלא מן היושר והצדק שאכן יהיו לו חברים אוהבים ונאמנים ששמחים להשפיע ולהעניק לו טובות וחסדים"**. עצם הקשר שבנה עם החברים הוא כמו ה'קרן' שקנה בדין, וכעת גדלים וצומחים ה'פירות' - אלו הם הטובות והחסדים שאנשים מטיבים עמו. זהו אכן חסד אבל זה נובע מקשר שקיבל על פי דין.

הנמשל - הקשר שאפשר לבנות עם השי"ת

הנמשל הוא כלפי הנהגת הבורא יתברך עם כל יהודי; אם יהודי משים עצמו אצל השי"ת כמו 'בן אצל אביו' הנה אז מגיע לו 'על פי דין' שיעשו עמו 'חסד'. כי 'כפמים הפנים לפנים פן לב האדם לאדם' (משל כו, טו, יט) - השי"ת מתנהג עמו באותה מידה שהוא נוקט בה. האדם מתנהג עם מדת הרחמים כלפי השי"ת - כך גם מתנהגים עמו במידת הרחמים.

יש ביד כל אדם הכח והיכולת לבנות את הקשר שלו עם השי"ת כמו קשר של אב ובן; זהו קשר עמוק של אהבה ורחמים בלתי תלויים בדבר. **כי הקשר הזה עומד מצד הדין עצמו שקובע - שאם אדם זה הוא בני, אני מייטיב עמו מצד זה שאני אביו, ואיני נכנס לבידורים וחשבונות האם בני זכאי לטובות הללו או לאו.** קשר זה מתעלה מעל כל החשבונות של זכאי או אינו זכאי ראוי או אינו ראוי. האב יודע רק זאת: "הוא בני - והאב מייטיב עם בנו". לא צריך לתת לכך שום הסברים וביאורים. כך גם אם האדם בונה קשר כזה - כמו אב ובן - עם הקב"ה, הנה מעתה חלים עליו כל גדרי הקשר של אב ובן. **כמו שמצד הדין האב מרחם על בנו ללא שום חשבונות, כך גם מרחם עליו הקב"ה מצד הדין ללא שום חשבונות.**

אדם זה יצר עם השי"ת קשר עמוק ונפלא - קשר של לב - שהנה קשר זה מחייב שהשי"ת ירחם עליו אפילו אם אינו ראוי וזכאי בדין; אין כאן שום סתירה למידת הדין ואין כאן ויתור כלל. הוא זכה בדין שירחמו עליו מן השמים וישפיעו עליו שפע טובה וברכה.

קשר זה תלוי בבחירת האדם

כל אדם יש לו בחירה על כך - להכניס את עצמו בסוג זה של עבודת ה' - לבנות וליצור קשר קרוב עם השי"ת על ידי זה שישים לנגד עיניו שהקב"ה תמיד עמו - "ואני תמיד עִמָּךְ אֶחְזָקֶיךָ יְיָ יְמִינִי" (תהלים עג, כג). וכמו אחד ש'משקיע' אצל רעיו ומכיריו ועושה עמם טובות בכל עת - אשר כאמור מצד הדין והיושר הם מטיבים עמו כגמולו - הנה מדת הדין תתרחם ותסכים אשר איש זה ראוי שיתנהגו עמו במדת החסד גם על פי שורת הדין.

ואם אכן תבנה קשר קרוב עם השי"ת, הרי שגם הוא ית"ש יתנהג עמך על פי סוג זה של קשר, כי אתה ראוי שיתנהגו עמך ככה קשר. **אם תחיה תמיד בהרגשה שהקב"ה הוא אביך ואתה בנו - הרי שאז גם מדת הדין תסכים שהשי"ת יתנהג איתך במדת החסד, כי מדת הדין גם 'מבינה' שאבא צריך לעשות אך טוב וחסד עם בנו. וממילא תוכל לגשת לפני הקב"ה ולבקש בצדק: "רחמנו כרחם אב על בנים"**. (בעז"ה בגיליונות הבאים יתבארו באריכות עצות אין ללכת בדרך זו).

בחרדה, והיה נראה כמו שאחד עורר אותו כסדר, ולפעמים רחץ או את ידיו ולפעמים לא. וסיפר כי זקנו הרה"ק מהרי"ד היה אומר: **"יעדע נאכט פארן גיין שלאפן, קוק איך דורך מיין גאנצע עולם"** (בכל לילה לפני שאני הולך לישון, הרי אני עובר ומביט על כל המסתופפים בצילי).

והיה נוהג לומר על השגור בפי העולם לומר על אדמו"ר ומנהיג, שיש לו 'תחתיו' ציבור של כך וכך אנשים וכדומה. אבל הוא לא הסכים לביטוי זה, אלא אמר: **"א רבי דארף האבן די חסידים 'אויף' זיך, נישט 'אונטער' זיך"** (רבי צריך לשאת את החסידים 'עליו', ולא שיהיו החסידים 'תחתיו').

בסוף ימיו של הרה"ק מהרי"ד כאשר חלה את חליו האחרון, אמר לבני משפחתו כי צריך הוא לנסוע לעיר המרפא 'מערצן' אשר במדינת 'איטאליע', כי שם יש אויר טוב אשר יועיל לרפואת מחלתו. הלכו בני המשפחה ושאלו את הרופאים על כך, ענו הרופאים ואמרו להם כי לפי מצב מחלתו יהיה דבר זה סכנה גדולה עבורו, שהרי אין בכוחו להיטלטל בדרכים רחוקים, ויכול הוא ח"ו למות מטורח טילטול הדרך. חזרו בני המשפחה אליו וסיפרו לו את דברי הרופאים, אבל הוא לא קיבל את דבריהם, ואמר כי הוא בעצמו 'דאקטער' והוא מבין יותר טוב מהם מה נכון עבורו. כי אכן היה הרה"ק מהרי"ד בקי קצת בחכמת הרפואה, ואפילו כינה את עצמו בתואר 'דאקטער'. אבל בניו הק' התעקשו וטענו עמו על כך, שהרי התיירו מאד מאזהרות הרופאים. ניסה הרה"ק מהרי"ד להתווכח עמם, עד שראה ששום דבר לא יניאם מדעתם, ובלית ברירה ענה ואמר: **"ס'ווארטן פאר מיר דארט טויזנט נשמות"** (ממתנים עבורי שם אלף נשמות), שצריך הוא לתקנם על ידי פטירתו במקום זה. והיה האדמו"ר מאמשינאו רגיל לומר: **"דא האט ער זיך געמוזט ארויס געבן"** (כאן הוכרח לגלות את אשר עם לבבו), כי עד כמה שהיה בכוחו ניסה להסתיר את הדבר, אבל בלית ברירה היה מוכרח לגלות את כוונתו האמיתית. ואכן נסע ל'מערצן' ושם הסתלק לחיי עולם, ואח"כ הביאורו לאמשינאו ושם מנוחתו כבוד.

כמה שנים אחר פטירתו של הרה"ק מהרי"ד, היתה איזה שמחה אצל בנו ממלא מקומו הרה"ק רבי מנחם מאמשינאו זי"ע, ובעת השמחה התקצבו ובאו ציבור גדול ובתוכם רבים מחסידי אביו הק'. לפתע התבטא הרה"ק רבי מנחם ושאל להציבור: **"ווער האט געקענט דעם טאטן?"** (מי הכיר את אביו?) ענה אחד מן החסידים ואמר: **"איך האם אים געקענט"** (אני הכרתי אותו), קפץ הרה"ק רבי מנחם ואמר בחריפות: **"שוואגן! דעם טאטן האט קיינער נישט געקענט!"** (שוטה! את אבי לא הכיר אף אחד!), ואז הוסיף ואמר: **"איך האב אים אביסל געקענט"** (אני הכרתי אותו קצת).

סיפר כ"ק אדמו"ר מאמשינאו זי"ע, כי זקינו הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשינאו זי"ע בנו הגדול של הרה"ק רבי איציקל מווארקא זי"ע היה מתעסק הרבה בשתדלנות ועסקנות למען בני ישראל בכמה עניינים שעמדו על הפרק, וכך גם עסק הרבה בהשגת ממון לפדיון שבויים, וכמה פעמים היה משתדל בעניינים אלו יחד עם הרה"ק בעל 'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע נידידו של אביו הרה"ק מווארקא מעת היותם יחד תלמידים אצל הרה"ק הרר"ב מפרשיסחא זי"ע.

פעם אחת חזר הרה"ק מהרי"ד לעירו בשעה מאוחרת באישון לילה ואפילה, אחר שהתעסק במשך כל היום בעיר אחרת בשתדלנות על איזה פדיון שבויים. וכאשר חזר לעירו כבר היתה השעה מאוחרת ביותר, והוא עדיין לא הספיק להתפלל מעריב, התעניין הרה"ק מהרי"ד היכן יוכל להשיג בשעה זאת 'מנין' להתפלל בציבור. ענו לו חסידיו כי כל בני העיר כבר התפללו, אבל יש איזה 'באר' (בית מרחץ) אשר שמה יושבים כמה ריקים ופוחזים, שומרי תורה ומצוות רק למחצה ולשליש, והם כנראה לא התפללו עדיין... ציוה רבי יעקב דוד שילכו להביאם והוא יתפלל עמם, ואכן לבקשת הרבי באו אותם שותי שָׁכָר. והיו האנשים האלו ממש רחוקים מן יהדות, ואפילו כיסוי ראש לא היה להם. עמד רבי יעקב דוד ונתן לכולם מטפחות 'טאשן' - טיכלעך (מטפחות) לכסות את ראשם, וכך נעמדו להתפלל עמו ביחד את תפילת מעריב. והיה האדמו"ר מאמשינאו רגיל לסיים את זה הסיפור בנעימות לשונו, באמרו: **"און מיט 'זיי' האט ער געדאוונט מעריב...!"** (ואיחם התפלל מעריב...!).

בימיו היתה תקופה אחת שהתרכזה הדחקות והעניות בקרב בני ישראל באופן נורא, עד שנהיה מצב שאברכים מכרו את ה'לייכטער' (פמטות) וה'מנורות' שלהם, וכל כלי הכסף שהיו ברשותם, כדי לפרנס את ביתם ולהביא לחם לפי הטף. הלכו וספרו זאת לפני הרה"ק מהרי"ד, הצטער ממש עד מאד ולקח את הדברים אל לבו, עד שהתבטא הרה"ק מהרי"ד לאמר: **"ווען משיח וועט קומען, וועל איך אים פארציילן וואס דא האט זיך אפגעטוהן"** (כאשר משיח יבא, כבר אספר לו מה נהיה כאן), היינו על ידי שנתאחרה ביאתו, ועל ידי זה נתרבו הצרות כל כך. והיה כ"ק אדמו"ר מאמשינאו מוסיף: **"און וואס זאל מען היינט זאגן?"** (ומה נאמר היום בזמננו?), דהיינו אחר החורבן הנורא שנהיה אחר המלחמה העולמית.

כ"ק אדמו"ר מאמשינאו היה רגיל לומר: **"דער זיידע רבי יעקב דוד האט זיך נישט מסגף געוועהן מיט שלאפן"** (זקני מהרי"ד לא היה מסגף את עצמו במניעת שינה), כי היה נוהג לישון כלילה כמה שעות, אלא היה מתעורר בכל חצי שעה